

29.3.2023
ONSDAGSSERIEN¹¹
MUSIKHUSET KL. 19.00

SAKARI ORAMO
DIRIGENT

ANU KOMSI
SOPRAN

MUSIKHUSETS KÖR
INSTUD. NILS SCHWECKENDIEK

György Ligeti
Lontano

Kaija Saariaho
Saarikoski-sånger, orkesterversion, Finlandspremiär

- 1. Luonnon kasvot*
- 2. Jokaisella on tämänsä*
- 3. Kaikki tämä*
- 4. Minussa lintu ja käärme*
- 5. Sumun läpi*

PAUS 20 MIN

Maurice Ravel
Daphnis & Chloé

I

Introduction et Danse religieuse
Danse générale
Danse grotesque de Dorcon
Danse légère et gracieuse de Daphnis
Danse de Lycéion
Danse lente et mystérieuse des Nymphes

II

Introduction
Danse guerrière
Danse suppliante de Chloé

III

Lever du jour (Sunrise)
Pantomime (Les amours de Pan et Syrinx)
Danse générale (Bacchanale)

Paus ca kl. 19.35. Konserten slutar ca kl. 21. Sänds direkt i Yle Radio 1 och Yle Arenan samt med fördröjning kl. 20 på Yle Tema & Fem.

GYÖRGY LIGETI: LONTANO

György Ligeti (1923–2006) gjorde sitt genombrott på 1960-talet med orkester- och körverk, vars långsamma klangfält kom med någonting alldeles nytt. Att flytta uppmärksamheten till texturen var en idé som tonsättaren delvis fått via sina experiment med elektronisk musik. I Ligetis verk från 1960-talet bildas ytor som liknar spindelväv. Deras långsamt rörliga kluster påminner i någon mån om elektroniska ljudmassor. Detta intryck åstadkom Ligeti genom att ge praktiskt taget varje musiker i ensemblen en egen, separat stämma. Tonsättaren kallade sin metod för mikropolyfoni.

Lontano (1967) är en rubrik som på italienska betyder långt borta, fjärran. Det

dystra verket börjar med en rak ton på flöjt, som då de övriga instrumenten kommer med börjar dela på sig och svaja. Mellan skarpa och djupa klanger uppkommer dramatiska spänningar och horisontalt svävande melodier.

Regissören Stanley Kubrick gjorde kompositören känd för den stora allmänheten. I skräckfilmen *The Shining* (1980) används verk av Ligeti, Penderecki och Bartók för att bidra till den tilltagande skräckkänslan. *Lontano* används i *The Shining* som motiv för den lille gossen Dannys telepatiska visioner, som berättar att någonting fasansfullt har skett i ett isolerat hotell.

14

KAIJA SAARIAHO: SAARIKOSKI-SÅNGER, ORKESTERVERSIONENS FINLANDSPREMIÄR

Kaija Saariaho (f. 1952) har komponerat en hel del musik för sopranstämma, närmast till franska och engelska texter. I hennes produktion dyker emellertid även två finska poeter upp: åren 2000–2007 tillkom en sångcykel till dikter av Eino Leino och de nu aktuella sångernas dikter är skrivna av modernisten Pentti Saarikoski. Bägge helheterna har beställts av Anu Komsu.

Saarikoski-sångerna för sopran och piano kom till åren 2013–2020. Sedan orkestrerade Saariaho sångerna på beställning av Bostons symfoniorkester och Gewandhausorkestern Leipzig. Denna nya version uruppfördes för ett år sedan i Boston.

Saarikoski har redan länge varit en betydelsefull poet för Saariaho. Då hon började betrakta hans poesi ur tonsättarens

synvinkel, blev hon övertygad om att approachen måste bli talliknande. Här och där tar människörösten sats från ordens yta.

Den andra delen proklamerar ilsket människans lott. De anledningar till tacksamhet som tredje delen finner i naturen skapar en nästan panteistisk känsla av andakt. De två sista satserna föddes under koronaåret 2020 och återspeglar enligt tonsättaren den tidens känslor. I fjärde satsens djurfigurer intensifieras människans destruktiva inställning till sig själv, till andra och till naturen. Känslan av en tid som stagnerat behandlas i den avslutande satsen med en metaforisk dimma.

MAURICE RAVEL: DAPHNIS OCH CHLOÉ

Maurice Ravel (1875–1937) komponerade *Daphnis och Chloé* vid decennieskiftet 1910 och kallade verket för en "koreografisk symfoni". Beställare var Ballets russes, som då upplevde sin blomstringstid, ofta på Théâtre du Châtelet i Paris. Sällskapet var en ambulering rysk emigrantensemble, som satte upp helhetskonstverk, bland dem den unge Stravinskys revolutionerande baletter. *Daphnis och Chloé* hörde till ensembles produktioner år 1912. Scenografin och kostymeringen skapades av Léon Bakst, koreografin av Michel Fokine och sällskapets stjärna var Vaslav Nijinskij, som gjorde den manliga huvudrollen.

Den ryska baletten hade tidigare satt upp Debussys tondikt *En fauns eftermiddag* (1894) med Nijinskij's koreografi och honom själv i titelrollen. Det dåsiga tonspråket i *Daphnis och Chloé* har ett visst samband med den tidigare baletten. I bägge beskrivs antikens värld som ett förlorat paradiset med blommande sinnlig kärlek.

I berättelsen om *Daphnis och Chloé* lever personerna ett harmoniskt herdeliv under guden Pans beskydd. Musiken är indelad i tre avsnitt som betonar olika ljusstryck: morgongryning, gestalter som tecknas mot ljuset, fackelskimmer. Till den stora orkesterbesättningen hör en kör som typiskt nog för musiken kring sekelskiftet sjunger utan ord. Genast i början hörs melodiskt fullödiga motiv som tecknar huvudpersonernas kärlek.

Då baletten börjar, kommer vallkullor med blommor till nymfernas altare. I dansens virvlar förälskar sig *Daphnis och Chloé* i varandra. I en danstävling vinner *Daphnis* den klumpige *Dorcon* och belönas med en kyss av *Chloé*. En kvinna vid namn *Lyceion*

försöker förföra *Daphnis*, men gossen inser inte vad som är på gång. Första delen slutar med ett anfall från sjörövare som rövar bort *Chloé*. Den förtvivlade *Daphnis* får en vision av guden *Pan*. Andra delen utspelar sig i sjörövarnas läger, där *Chloé* tvingas dansa. Då situationen blir alltmer hotande, dyker *Pan* och satyrerna upp och jagar sjörövarna på flykten.

Den berömda sista delen spelas ofta separat som en orkesterversvit. Då solen går upp, kommer vallkullorna tillbaka med *Chloé*. *Daphnis* kvicknar till och de unga faller i famnen på varandra. Som tack till guden *Pan* framför de berättelsen om *Pan* och nymfen *Syrinx*, där en herdeflöjt väcker nymfens kärlek. De unga lovar varandra kärlek vid nymfernas altare och scenen intas av en vild backanal.

Auli Särkiö-Pitkänen

SAKARI ORAMO

Sakari Oramo hör till dirigenteliten. Han har sedan år 2013 varit chefsdirigent för BBC:s symfoniorkester. Åren 2008–2021 var han chefsdirigent för Kungliga filharmoniska orkestern i Stockholm och numera är han orkesterns hedersdirigent. Åren 1998–2008 var han musikchef för City of Birmingham Symphony Orchestra samt åren 2003–12 Radions symfoniorkesterns chefsdirigent. Oramo var åren 2013–19 även konstnärlig chef för Mellersta Österns kammarorkester och länge även dirigent för Karlebyoperan.

Oramo har gästdirigerat topporkestrarna i världen (bl.a. Wiens, Berlins och New Yorks filharmoniker, Chicagos, San Franciscos och Paris orkestrar samt Concertgebouworkestern i Amsterdam). Han har gjort ett stort antal skivinspelningar och förutom den centrala repertoaren även dirigerat rariteter och uruppföranden. För sina skivor har han fått ett flertal pris (bl.a.

BBC Music Magazines orkesterpris och Gramophone Award i kategorin orkestermusik). År 2015 utnämnde Royal Philharmonic Society honom till "årets dirigent". Oramo började sin karriär som violinist och var konsertmästare i både kammarorkestern Avanti!, till vars grundande medlemmar han hörde, och Radions symfoniorkester, innan tyngdpunkten i hans karriär gled över till dirigentskapet. Men också senare har han vid tillfälle uppträtt som violinist.

Han studerade orkesterdirigering vid Sibelius-Akademien under Jorma Panulas ledning. I januari 2020 inledde han en femårsperiod som dirigentprofessor vid Sibelius-Akademien.

ANU KOMSI

Anu Komsu, känd för sina virtuosa tolkningar, har arbetat som konsert- och operasångare, festivaldirektör och regissör. År 2020 fick hon Finlands tonsättares Made-tojapris för sina meriter som artist och beställare av ny musik samt år 2021 det uppskattade Bergmanpriset för sitt arbete till förmån för vokalmusiken i Finland och internationellt.

Anu Komsus synnerligen omfattande repertoar består av vokala verk från barocken till bel canto och till den senaste nutidsmusiken samt jazz. Hon har uruppfört hundratals verk från kammarmusik till musik för symfoniorkester. Hon har gjort

närmare 80 operaroller, av vilka hon under de senaste åren rönt uppskattning för Richard Strauss' *Salome*, Meyerbeers *L'étoile du Nord*, Feldmans *Neither*, George Benjamins *Into the Little Hill* och Stockhausens *Donnerstag aus Licht*.

Kaija Saariaho en tonsättare som står Komsu nära. De två sångcyklerna till dikter av Leino (2001–2007) och Sarikoski (2013–2020) har tillägnats henne. Komsus senaste skiva *Sumun läpi* (Genom dimman) med Pia Värri vid pianot består av Saariaho-sånger. Komsu grundade West Coast Kokkola Opera och var dess konstnärliga ledare 2004–18.

På sistone har Anu Korsi uppträtt som solist med ett flertal orkestrar (utöver Radions symfoniorkester bl.a. Bostons symfoniorkester, New York filharmoniska orkester, BBC:s symfoniorkester, Finlands nationalopera och Ensemble Modern). Med RSO debuterade Korsi redan år 1986 vid en konsert för unga solister med *Klockarian*

ur operan *Lakmé*. Det fruktbara samarbetet har fortsatt med en bred repertoar och ett flertal skivinspelningar (Saariahos *Leino-sånger*, Lindbergs *Accused* och B. A. Zimmermanns vokalsymfoni *Die Soldaten*).

MUSIKHUSETS KÖR

Musikhusets kör är en symfonisk kör som vid behov även kan fungera som mans- eller damkör. Den samarbetar med Musikhusets huvudaktörer Helsingfors stadsorkester, Radions symfoniorkester och Sibelius-Akademien.

Kören grundades hösten 2011 på initiativ av Hannu Lintu, Jukka-Pekka Saraste och John Storgårds. Körens konstnärliga ledare var ända till 2017 Tapani Lämsiö. Körens nuvarande konstnärliga ledare är Nils Schweckendiek och körmästare Jani Sivén.

Musikhusets kör debuterade år 2012 med Brahms' *Ein deutsches Requiem* spelat av RSO under ledning av Jukka-Pekka Saraste. Vid en HKO-konsert julen 2012 framfördes Beethovens nionde symfoni

under Leif Segerstams ledning och därmed lades grunden för en ny årlig tradition.

Körens repertoar består av symfonisk kör- och orkestermusik samt verk a cappella. Repertoaren omspannar alla musikaliska epoker och planeras tillsammans med Musikhusets huvudaktörer. Kören har år 2014 spelat in Einojuhani Rautavaaras *Balada* samt år 2015 Rautavaaras fyra sånger ur operan *Rasputin*.